

STAFFANSTORPS
KOMMUN

NS STADSBYGGNAD
2010-01-12

Diariennr: 2009-0584-1

Tillsynsprojekt- Kemikalier i detaljhandeln

Titel: KID0910 Kemikalier i detaljhandeln 2009-2010

Författare: Ylva Lundgren
Granskad av Lena Åkesson

Utgiven av: Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden

Utgivningsdatum: 2010-01-12

1. Inledning	4
2. Syftet med projektet	4
3. Lagstiftning	4
3.1 Farobeteckningar	4
3.2 Klassificering och märkning – svensk märkning.....	5
3.3 Barnskyddande förslutning.....	5
3.4 Kännbar varningsmärkning	6
3.5 Regler gällande miljöstraffavgift.....	6
3.6 Fosfat i textiltvättmedel.....	7
3.7 Tillstånd.....	7
3.8 Förvaring av förpackningar för kemiska produkter	7
3.9 Egenkontroll	7
4. Metod	7
4.1 Information till butiker inför projektet.....	7
4.2 Inspekterade butiker	8
4.3 Inspektion	8
4.3.1 Kontroll av produkter	9
4.3.2 Butikernas egenkontroll	9
5. Resultat	9
5.1 Produkter med mindre brister	9
5.2 Produkter som saknade svensk märkning	10
5.3 Produkter som saknade barnskyddande förslutning	10
5.4 Produkter som saknade kännbar varningsmärkning.	10
5.5 Miljöstraffavgifter	10
5.6 Rapportering av textiltvättmedel innehållandes fosfater/fosfonater.....	10
5.7 Tillståndspliktiga produkter.....	11
5.8 Förvaring	11
5.9 Butikernas egenkontroll	11
6. Diskussion och slutsatser	11
6.1 Brister i kunskapen om reglerna kring kemiska produkter	11
6.2 Större medvetenhet och kunskap om reglerna kring kemiska produkter	12
6.3 Behövs mer, och bättre, information till verksamhetsutövarna?	12

1. Inledning

Under hösten 2009 har NS Stadsbyggnad/Miljö deltagit i tillsynsprojektet KID0910 – Kemikalier i detaljhandeln 2009-2010 som är ett gemensamt projekt mellan Kemikalieinspektionen och landets kommuner. Ungefär hälften av Sveriges kommuner deltar i projektet. I dessa kommuner bor drygt 6 miljoner personer, det vill säga närmare 70 procent av Sveriges invånare.

2. Syftet med projektet

Projektet inriktar sig mot kontroll av förbudet mot fosfater i textiltvättmedel, märkning av kemiska produkter samt barnskyddande förslutning och kännbar varningsmärkning.

Enligt Kemikalieinspektionen är syftet med projektet att:

- *"Få bort produkter med dålig produktinformation från den svenska marknaden.*
- *Upptäcka och inspektera företag som idag står utanför den svenska kemikaliekontrollen.*
- *Väcka intresse och öka kunskapen om kemiska produkter och det regelverk som rör dem.*
- *Ge förutsättningar för en mer enhetlig kemikalietillsyn i landet.*
- *Öka samarbetet och utveckla kommunikationen mellan kommunerna och Kemikalieinspektionen."*¹

Projektets upplägg är att kommunerna inspekterar produkter i detaljhandeln under hösten 2009 och rapporterar in brister till Kemikalieinspektionen. Under våren 2010 kommer Kemikalieinspektionen att följa upp konstaterade brister hos de svenska primärleverantörerna.

Vid kommunernas inspektioner kontrolleras, förutom själva produkterna, även hur väl butikernas egenkontroll gällande kemiska produkter fungerar. Kontroll av om tillstånd för försäljning för vissa särskilt farliga produkter finns samt att förvaringen av kemiska produkter uppfyller de lagstadgade kraven görs också.

3. Lagstiftning

3.1 Farobeteckningar

Definitioner av farobeteckningar och regler kring vilka egenskaper kemiska produkter ska ha för att märkas med respektive farosymbol och farobeteckning finns i Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS) 2005:7.

---

¹ Kemikalieinspektionens extranät – www.kemi.se – Om projektet

Reglerna kring kemiska produkter med nedanstående farobeteckningar och farosymboler kontrollerades i projektet:

Hälsoskadlig/Irriterande

Mycket giftig/Giftig

Miljöfarlig

Frätande

Kontroll av reglerna kring brandfarliga produkter ingick inte i projektet.

3.2 Klassificering och märkning – svensk märkning

Regler om klassificering och märkning finns i KIFS 2005:7 om klassificering och märkning av kemiska produkter. I projektet kontrollerades att kemiska produkter med farobeteckningarna *Irriterande*, *Hälsoskadlig*, *Mycket Giftig*, *Giftig*, *Miljöfarlig* och *Frätande*, hade svensk märkning, vilket krävs enligt 13 § KIFS 2005:7.

Reglerna i KIFS 2005:7 gäller för *alla* som släpper ut en kemisk produkt på marknaden (2 §, KIFS 2005:7).

Enligt 30 kapitlet miljöbalken samt punkt 6.6.1 i bilagan till förordning (1998:950) om miljöstraffavgifter, ska för överträdelse av 13 § KIFS 2005:7, en miljöstraffavgift (MSA) på 5000 kronor betalas.

3.3 Barnskyddande förslutning

Enligt 2 kap. 4 § KIFS 2008:2 om kemiska produkter och biotekniska organismer ska alla behållare som innehåller vissa typer av kemiska produkter och som erbjuds eller säljs till allmänheten vara försedda med barnskyddande förslutning. De kemiska produkter för vilka barnskyddande förslutning krävs är:

1. Produkter som är märkta med farobeteckningen *Mycket giftig*, *Giftig* eller *Frätande*.
2. Produkter som är klassificerade i faroklassen *Hälsoskadlig* med *riskfras R 65* och märkta med farobeteckningen *Hälsoskadlig* och *riskfrasen Farligt: kan ge lungskador vid förtäring*. Kravet omfattar inte produkter som släpps ut på marknaden i form av aerosoler eller i behållare försedda med en förseglad sprayanordning.
3. Produkter som innehåller = 3 % metanol
4. Produkter som innehåller = 1 % metylenklorid (diklormetan)

Reglerna om barnskyddande förslutning i KIFS 2008:2 gäller i yrkesmässig verksamhet när kemiska produkter släpps ut på marknaden (2 kap. 1 §, KIFS 2008:2).

Enligt 30 kap. miljöbalken samt punkt 6.3.1 i bilagan till förordning (1998:950) om miljöstraffavgifter är för en överträdelse av 2 kap 4 § KIFS 2008:2, genom att i sin yrkesmässiga verksamhet erbjuda eller sälja kemiska produkter i behållare som saknar föreskriven barnskyddande förslutning, miljöstraffavgiften 5000 kr.

3.4 Kännbar varningsmärkning

Enligt 2 kap. 5 § KIFS 2008:2 ska, oavsett storlek, behållare som innehåller kemiska produkter som erbjuds eller säljs till allmänheten vara försedda med kännbar varningsmärkning om produkterna är märkta med farobeteckningen *Extremt brandfarligt*, *Mycket brandfarligt*, *Mycket giftig*, *Giftig*, *Frätande* eller *Hälsoskadlig*.

Reglerna om kännbar varningsmärkning i KIFS 2008:2 gäller i yrkesmässig verksamhet när kemiska produkter släpps ut på marknaden (2 kap. 1 §, KIFS 2008:2). Som nämnts tidigare kontrollerades inte förpackningar märkta enbart med brandfarlighetssymbol.

Enligt 30 kap. miljöbalken samt punkt 6.3.2 i bilagan till förordning (1998:950) om miljöstraffavgifter är för en överträdelse av 2 kap 5 § KIFS 2008:2, genom att i sin yrkesmässiga verksamhet erbjuda eller sälja kemiska produkter i behållare som saknar föreskriven kännbar varningsmärkning, miljöstraffavgiften 5000 kr.

3.5 Regler gällande miljöstraffavgift

Enligt miljöbalken 30 kap. 3 § är tillsynsmyndigheten skyldig att påföra miljöstraffavgift om förutsättningarna för det är uppfyllda. I förordning 1998:950 om miljöstraffavgifter anges för vilka överträdelser, och med vilket belopp, miljöstraffavgift ska tas ut.

Miljöstraffavgiften bygger på ett så kallat strikt, eller objektivi ansvar, det vill säga att avgiftsskyldigheten inte beror av ifall överträdelserna skett med uppsåt eller

av oaksamhet. Hänsyn ska inte tas till graden av hur allvarlig överträdelsen är i det enskilda fallet. Avgift ska påföras om det objektivt kan konstateras att en överträdelse har skett och att det i det enskilda fallet inte är uppenbart oskäligt att påföra avgiften. Miljösanktionsavgiften tillfaller staten.

3.6 Fosfat i textiltvättmedel

Enligt 14 e § förordning 1998:944 om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter får textiltvättmedel som innehåller mer än 0,2 % fosfat inte säljas till privatpersoner.

Textiltvättmedel med > 5 % fosfater/fosfonater eller > 0,2 % fosfor ska enligt reglerna förläggas med försäljningsförbud samt att butiken ska åtalsanmälas enligt 3 § punkt 2, 29 kap. Miljöbalken.

3.7 Tillstånd

För vissa, särskilt farliga, kemiska produkter krävs tillstånd för hantering och överlåtelse enligt förordning KIFS 2008:245 om kemiska produkter och biotekniska organismer. Enligt 4 kap. KIFS 2008:2 anses produkter klassificerade som *Mycket giftig*, *Giftig* och *Starkt frätande*, vara särskilt farliga. I KIFS 2008:245 finns regler om vilka produkter som är undantagna från tillståndskravet samt regler om krav på anteckningsskyldighet vid yrkesmässig överlåtelse.

En överträdelse av reglerna ovan ska åtalsanmälas för otillåten miljöverksamhet enligt 4 § 1 l, 29 kap. Miljöbalken.

3.8 Förvaring av förpackningar för kemiska produkter

Enligt 2 kap. 8 § KIFS 2008:2, ska hälsofarliga kemiska produkter förvaras så att de är svåråtkomliga för små barn och väl avskilda från produkter som är avsedda att förtäras.

3.9 Egenkontroll

Kontroll av verksamheternas rutiner för kontroll av kemiska produkter grundar sig på 26 kap. 19 §, miljöbalken som säger att den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön skall fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar.

4. Metod

4.1 Information till butiker inför projektet

I Staffanstorps kommun informerades skriftligen samtliga butiker om projektet och om att inspektion skulle genomföras under hösten på deras verksamhet. Informationsbrevet skickades ut i början av augusti. Till brevet bifogades broschyren *Kemiska produkter i butiker*. Butikerna uppmanades i brevet att gå igenom sitt

produktsortiment för att undvika onödiga miljöstraffavgifter. Broschyren *Kemiska produkter i butiker* ges ut av Kemikalieinspektionen och innehåller beskrivningar och information om vilka krav som gäller för kemiska produkter med olika märkning och riktar sig främst till butiker som säljer kemiska produkter till privatpersoner.

I september och oktober bokades dag och tid för inspektion via brev med uppmaning om att höra av sig om den föreslagna tiden inte passade.

4.2 Inspekterade butiker

Totalt gjordes 19 inspektioner. De butiker som inspekterades i projektet var:

Livsmedelsbutiker

- Lidl
- Willy:s
- Issabil
- Tempo Jakriborg
- Coop Konsum
- ICA Supermarket
- City Gross

Bensinstationer

- Bensinauto & Allroundservice i Staffanstorp AB (Statoil)
- Sally i Staffanstorp (Shell)

Färghandel/Bygghandel

- Birklers Färg AB (Colorama)
- Stig Larsson Matt- Färg och Tapetköp AB (Nordsjö Idé & Design)
- BYGGmax AB

Plantskolor/växtvaruhus

- Skåneplantor AB
- Aktiebolaget Ö. Sönnarslövs Planskola (ÖSPAB Växtvaruhus)

Övriga

- Brännborns Pang i Staffanstorp AB
- Mocolony AB
- Kvarnen, Svenska Foder AB
- Lantmännen Maskin AB
- Swecon Anläggningsmaskiner AB

4.3 Inspektion

Vid inspektionerna kontrollerades dels butikens egenkontroll, dels att produkterna som såldes var korrekt märkta. Minnesanteckningar kring vad som framkom vid inspektionen skickades till respektive butik.

4.3.1 Kontroll av produkter

Huvuddelen av inspektionerna ägnades åt kontroll av produkterna som säljs i butiken. Det som kontrollerades var:

- om svensk märkning fanns,/
- om barnskyddande förslutning för produkter märkta mycket giftig, giftig, frätande eller hälsoskadlig med R65 Farligt: kan ge lungskador vid förtäring (undantag för förseglade sprayanordningar) fanns och fungerade,
- kännbar varningsmärkning för produkter märkta mycket giftig, giftig, frätande eller hälsoskadlig,
- Innehåll av fosfor i textiltvättmedel.

Produkter med brister rapporterades till Kemikalieinspektionen. Miljösanktionsavgift beslutades för överträdelse av reglerna rörande svensk märkning, kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning. En miljösanktionsavgift per överträdelse och butik beslutades i projektet. Det vill säga, hade butiken två eller flera olika produkter med samma avvikelse beslutades enbart om *en* miljösanktionsavgift för överträdelsen.

Enligt projekthandledningen skulle textiltvättmedel med < 5% fosfater/fosfonater eller ungefär 0,2 % fosfor rapporteras till Kemikalieinspektionen. Inga åtgärder skulle dock vidtas i butiken. Bedömning av om textiltvättmedlen innehåller för mycket fosfor kommer att göras vid Kemikalieinspektionens inspektioner hos tillverkare och importörer under 2010.

4.3.2 Butikernas egenkontroll

NS Stadsbyggnad/Miljö följde Kemikalieinspektionens checklista vid kontrollen av butikernas egenkontroll. Frågorna berörde om butiken kontrollerar att produkter som levereras till dem har kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning, om stickprovskontroller av barnskyddande förslutningar görs, om butiken har tillståndspliktiga produkter samt om man förvarar farliga produkter svåråtkomligt för små barn och väl avskilt från livsmedel.

För brister i förvaringen rekommenderar Kemikalieinspektionen i projekthandledningen att inspektören för en dialog med butiksinnehavaren och berättar om reglerna. I extrema fall kan krav i form av förelägganden ställas utifrån reglerna om förvaring.

5. Resultat

5.1 Produkter med mindre brister

Produkter som hade mindre brister såsom påklustrad etikett med risk- och skyddsfraser på svenska, men farobeteckning på andra språk än svenska, dubbeletikett med den svenska märkningen under en flik, dåligt fungerande

barnskyddande förslutning etc. rapporterades till Kemikalieinspektionen för eventuell uppföljning vid deras inspektioner.

5.2 Produkter som saknade svensk märkning

I sju av butikerna hittades produkter som var försedda med farosymbol men saknade svensk märkning, totalt 10 stycken olika produkter. Produkterna rapporterades till Kemikalieinspektionen. Förslag till beslut om miljöstraffavgift har kommunicerats till verksamhetsutövarna och beslut om miljöstraffavgift har tagits för de sju butikerna som sålde produkter utan svensk märkning.

5.3 Produkter som saknade barnskyddande förslutning

En produkt som saknade barnskyddande förslutning hittades. Denna produkt rapporterades till Kemikalieinspektionen och förslag till beslut om miljöstraffavgift kommunicerades. Beslut om miljöstraffavgift för verksamheten där produkten hittades har tagits.

Tre olika produkter där de barnskyddande korkarna inte var ordentlig påskruvade eller fungerade dåligt av någon annan anledning hittades i butikerna. Produkterna har rapporterats till Kemikalieinspektionen och butiksinnehavarna uppmanades att kontrollera dessa korkar noga innan produkten sätts ut på hyllan.

5.4 Produkter som saknade kännbar varningsmärkning.

I fyra butiker hittades produkter som saknade kännbar varningsmärkning, totalt tio olika produkter (en av produkterna fanns i två olika butiker). Produkterna rapporterades till Kemikalieinspektionen och förslag till beslut om miljöstraffavgift har kommunicerats och beslut om miljöstraffavgift har tagits för de fyra butikerna där produkter med avsaknad av kännbar varningsmärkning hittades.

5.5 Miljöstraffavgifter

Totalt har tolv miljöstraffavgifter beslutats, för åtta olika butiker. Oavsett hur många produkter som hittats med samma typ av brist, exempelvis avsaknad av kännbar varningsmärkning, beslutas enbart om *en* miljöstraffavgift. Maximalt antal miljöstraffavgifter för en butik är alltså tre. En butik har fått beslut om tre miljöstraffavgifter, två butiker om två och fem stycken om en.

5.6 Rapportering av textiltvättmedel innehållandes fosfater/fosfonater

Totalt har 20 olika textiltvättmedel rapporterats in till Kemikalieinspektionen. Detta eftersom de enligt innehållsförteckningen innehåller mindre än 5 % fosfater/fosfonater och man då i butiken inte kan bedöma om produkten innehåller mer än 0,2 viktprocent fosfor.

Inget textiltvättmedel med mer än 5 % fosfater/fosfonater hittades vid inspektionerna.

5.7 Tillståndspliktiga produkter

Ingen av de inspekterade butikerna sålde tillståndspliktiga kemiska produkter till allmänheten.

5.8 Förvaring

Förvaringen av de kemiska produkterna i butikerna bedömdes uppfylla kraven gällande förvaring i KIFS 2005:7.

5.9 Butikernas egenkontroll

Enbart ett fåtal av butikerna sa sig kontrollera att de produkter som levereras till dem har kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning i de fall det krävs samt kontrollera funktionen hos de barnskyddande förslutningarna. Vid inspektionen informerades butikschefen eller den person som vi träffade i butiken om butikens ansvar för att produkterna uppfyller kraven på märkning och att man bör ha rutiner för kontroll av produkterna samt att den barnskyddande förslutningen fungerar. Informationen skickades även skriftligt till respektive butik i form av minnesanteckningar från inspektionen.

6. Diskussion och slutsatser

6.1 Brister i kunskapen om reglerna kring kemiska produkter

Att 12 miljöstraffbeslut beslutats för 8 butiker visar att det finns brister i kunskapen om de regler som gäller för butiker som säljer kemiska produkter. Vid diskussionerna kring egenkontroll i butikerna framkom också att många av butikerna inte hade rutiner för att kontrollera de produkter som de säljer samt att de barnskyddande förslutningarna fungerar. En del av butikerna hade använt det utskickade informationsmaterialet för att gå igenom sitt sortiment av kemiska produkter och flera butiker hade också god kontroll på vilka produkter de tar in i butiken.

Ingen av livsmedelsbutikerna hade produkter med brister som ledde till beslut om miljöstraffavgift. I övrigt var resultatet blandat och beslut om miljöstraffavgift har tagits för butiker i alla de kategorier som nämns under punkt 4.2.

Butiker som tillhör, eller är anslutna till större butikskedjor hänvisade ofta till att kontrollen av produkter sker centralt och att man därför inte arbetar med det i butiken. Enligt lagstiftningen gäller dock reglerna kring klassificering och märkning för *alla* som släpper ut en kemisk produkt på marknaden (2 §, KIFS 2005:7). Reglerna om barnskyddande förslutning och kännbar varningsmärkning gäller i yrkesmässig verksamhet när kemiska produkter släpps ut på marknaden (2 kap. 1 §, KIFS 2008:2). Alltså ligger ansvaret för att de produkter som säljs i butiken är korrekt märkta ytterst på butiksinnehavaren. Att produkterna kontrolleras centralt av leverantören

har, enligt resultatet av inspektionerna i Staffanstorp, inte visat sig vara en garanti för att alla produkter är korrekt märkta.

En del av produkterna som hade brister hade köpts in av försäljare som säljer direkt till butiken. Vissa av dessa försäljare har också varit svåra för företagen att få tag på igen och för tre produkter, i två olika butiker, har inte någon svensk importör/tillverkare av produkten kunnat anges i rapporteringen till Kemikalieinspektionen.

6.2 Större medvetenhet och kunskap om reglerna kring kemiska produkter

Tillsynsprojektet bör ha ökat medvetenheten i butikerna om deras ansvar för de farliga produkter de säljer. Förhoppningsvis inför butikerna, enligt uppmaning från NS Stadsbyggnad/Miljö, rutiner för kontroll av de kemiska produkter som säljs. Detta bör innebära att antalet produkter med dålig produktinformation på den svenska marknaden minskar, vilket var ett av syftena med projektet. Ökad kontroll av märkning och barnskyddande förslutningar i butikerna ökar också säkerheten för konsumenterna.

Projektet har även ökat kunskapen kring märkning och andra regler som rör kemikalier hos NS Stadsbyggnad/Miljö.

6.3 Behövs mer, och bättre, information till verksamhetsutövarna?

Resultatet av tillsynsprojektet tyder på att informationsbrevet och informationsmaterialet som skickades ut inför projektet inte använts i sådan utsträckning att alla brister undanröjts före inspektionerna.

I kommande tillsynsprojekt där mycket av informationen kring gällande lagstiftning är ny för de inspekterade verksamheterna (även om verksamhetsutövarna bör känna till den lagstiftning som berör dem), bör man från NS Stadsbyggnad/Miljös sida eventuellt överväga om ett informationsbrev och informationsmaterial är tillräckligt för att uppmärksamma verksamheterna om tillsynsprojektet. Kanske kan en inbjudan till informationsträff några veckor före projektstart öka intresset och engagemanget hos verksamhetsutövarna. Att anordna en sådan träff tar självklart tid och resurser i anspråk, men troligen kan åtminstone en del av den tiden sparas in tack vare färre avvikelser och därmed kortare handläggningstid i samband med inspektionerna.

Ett annat alternativ kan vara att, som komplement till ett informationsbrev, ringa upp verksamheterna, till exempel i samband med tidsbokning, och då trycka på att det är viktigt att de ser över verksamheten med avseende på det som ska kontrolleras i projektet. Då vet man med större säkerhet att verksamheterna fått informationen och har även, vid telefonsamtalen, en möjlighet att bedöma om de tagit den till sig.

Staffanstorps kommun
NS Stadsbyggnad
Torget 1
245 80 STAFFANSTORP

Tel: 046-25 11 00

Fax: 046- 25 12 80

Epost: miljo@staffanstorp.se

Hemsida: www.staffanstorp.se